

IRJA ASKOLAN RUNOJEN VÄLITTÄMÄ YHTEISKUNNALLINEN JA TEOLOGINEN NÄKEMYS LAPSISTA JA LAPSUUDESTA

BIRGIT BJÖRKROTH

Mitä tapahtuisi
jos lapset
edellyttäisivät
että heidän tunteitaan pelkojaan ilonaiheitaan
ei vähätellä
Mitä tapahtuisi
jos lapset
saisivat kokea
että heitä uskotaan
heihin luotetaan
heidän sanansa otetaan vakavasti
Mitä tapahtuisi
jos lapset
saisivat itse kertoa
mikä on totta

(Askola Irja, *Lasinen lapsuus* 2002, 172–173)

Edellä oleva tekstikatkelma on Irja Askolan runosta teoksessa *Lasinen lapsuus* (2002).¹ Runossa Askola pohtii, mitä tapahtuisi, jos lapset saisivat vapaasti ilmaista

---

¹ Askola 2002, 172–173.

tunteitaan ja ajatuksiaan ilman vähättelyä ja ohittamista. Se kuvaa lasten kokemuksia ja tarpeita, joita ei aina oteta vakavasti aikuisten maailmassa. Runo nostaa esiin kysymyksen, mitä tapahtuisi, jos lapset saisivat kokea, että heidän ajatuksensa ja tunteensa ovat arvokkaita, he tulisivat kuulluiksi ja heillä olisi oikeus ilmaista itseään sekä sanoittaa kokemuksiaan omasta näkökulmastaan.

Lapsuuden määrittelyä ohjaa vallitseva yhteiskunnallinen ja kulttuurinen näkemys lapsuudesta. Sosiologinen lähestymistapa lapsuuteen korostaa lapsena olemisen ehtoja, lasten yhteiskunnallista toimijuutta ja osallisuutta sekä näihin vaikuttavia kulttuurisia oletuksia lapsuudesta.² Perinteinen lapsen ikä- ja kehitysvaiheita korostava näkemys vahvistaa rajaa lapsuuden ja aikuisuuden välillä. Aikuisuus näyttäytyy tällöin herkästi täyden ihmisyyden kriteerinä määrittäen näin myös ihmiskuvaamme. Teologinen näkemys lapsena olemisesta muuttaa ihmiskuvalle annettuja korostuksia, jossa ihmisyyden ydin ei toteudukaan aikuisuuden vapautta ja riippumattomuutta ihannoivassa ihmiskuvassa, vaan korostaa ihmisyyteen kuuluvaa keskinäisriippuvuutta, luottamusta, rakkautta.³

Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan maisterintutkielmassani tarkastelen, millaisia lapsen ja lapsuuteen liittyviä yhteiskunnallisia ja teologisia näkemyksiä Irja Askolan lapsia ja lapsuutta käsittelevät runot ilmentävät. Tutkielmani kuuluu kaupunkiteologian oppialaan. Tutkielman aineisto käsittää Irja Askolan lapsia ja lapsuutta käsittelevät runot teoksista *Lasinen lapsuus. Kuvia suomalaisen lapsen elämästä* (2002)⁴, *Tie vie, pyhä kantaa. Rukousta ja runoa kirkkovuoden mittaan* (2010)⁵ sekä *Pöytä katettu kaikille* (2016)⁶.

Irja Askola on kirjoittanut useita runokirjoja. Hänen runonsa tarkastelevat ja kuvaavat arkea ja ovat usein samalla myös yhteiskunnallisesti kantaa ottavia. Askolan runotuotantoon liittyvä aiempi tutkimus on keskittynyt naisnäkökulmaan.⁷ Askolan naisten oikeuksia ja elämää käsittelevien runojen lisäksi hänen runotuotantonsa käsittää myös lapsuuden kuvauksia ja on näin myös puheenvuoro lasten kokemuksista. Runot kuvaavat paitsi lapsuutta, kuten lapset ovat sen kokeneet myös Askolan omaa ajattelua lapsista ja lapsuudesta teologina ja tutkijana. Näin Askolan runoista voidaan tehdä päätelmiä paitsi hänen teologisesta ajattelustaan, myös ympäröivästä yhteiskunnasta ja kulttuurista, jossa runot on tehty.

---

2 Alasuutari 2009, 54–57; Hohti 2013.

3 Jankko s.a. 3-4.

4 Askola & Porio 2002.

5 Askola 2010.

6 Askola 2016.

7 Tsokkinen 2014; Vihonen 2022.

Runojen haavoittava lapsuus ja hyvä lapsuus

Tutkielmassani Askolan runoista jäsenyi analyysin tuloksena kaksi aineistoa ko-koavaa pääteemaa *Haavoittava lapsuus ja Hyvä lapsuus*. *Haavoittavan lapsuuden* runojen syventävät teemat käsittelevät lasten selviytymistä vaikeissa elämäntilanteissa sekä lapsuuden todellisuuden ohittamista yhteiskunnassamme. *Hyvän lapsuuden* syventävissä teemoissa Askolan runot tuovat esille lapsuuteen liittyvän huolettomuuden ja ilon sekä lapsena olemisen ydintä kristinuskon näkökulmasta.

Askolan runoissa haavoittava lapsuus typistyy selviytymiseksi, jota leimaa aikuisten lapsiin kohdistama vallankäyttö sekä kulttuuriset vaatimukset, joita aikuiset lapsilta odottavat. Lasten elämää määrittävät tällöin yhtäältä aikuisuuteen kuuluvat velvollisuudet, aikuisten lapsiin kohdistama väkivalta sekä lasten hoivan ja rakkau-uden laiminlyönnit ja toisaalta lasten yksin selviämisen, kiltteyden ja menestymisen vaatimukset sekä vaikeneminen ja mukautuminen. Lapsuutta leimaa jännite, joka muodostuu lapsen haavoittavuuden sekä hyväksytyksi ja rakastetuksi tulemisen tarpeen, että aikuisten hylkäämisen ja ohitetuksi tulemisen välillä. Selviytyminen läpäisee kaikki lapsuuden arjen instituutiot, kodin, perheen, päiväkodin ja koulun. Askolan teksteistä piirtyy esille rankkaa kuvausta lasten arjen todellisuudesta, jos- sa perheväkivalta, aikuisten vallankäyttö ja vaatimukset muodostavat haavoittavan lapsuuden päänäyttämön.

Askolan runoissa lapset ovat yhteiskunnallisesti merkittävä ryhmä, joiden ko- kemukset ja näkökulmat tulisi ottaa todesta ja huomioida päätöksenteossa. Askola tunnustaa runoissa lapset yhteiskunnallisina toimijoina. Runoissa lapsiystävällinen ja lapsilähtöinen yhteiskunta on kuitenkin utopiaa. Runot kuvaavat yhteiskuntaa, jossa täysimääräinen ihmisyyys saavutetaan vasta aikuisuudessa. Askolan runojen kritiikki osuu yhteiskunnallisiin rakenteisiin, jossa lapsuuden arvoa ei ymmärretä ja se halutaan sivuuttaa sen sijaan, että lapsuuden arvon tunnustaminen toimisi inhimillisemmän yhteiskunnan lähtökohtana. Samalla runot kysyvät toistuvasti, mil- lainen yhteiskuntamme olisi, jos lasten osallisuus läpäisisi kaiken päätöksenteon yhteiskunnassamme.

Askolan runojen hyvän lapsuuden teemat muodostuvat leikistä, ilosta ja huolet- tomuudesta. Lasten hyvää elämää määrittävät kuulluksi ja nähdyksi tuleminen. Yh- teyden kokemus toisiin ihmisiin luo turvallisuuden ja merkityksellisyyden tunteen lapselle. Runojen hyvä lapsuus peilautuu aikuisuuteen, josta lapset tekevät tarkka- näköisiä huomioita. Askola tuo runoillaan esille ilon, energisyyden, toisin katsomi- sen ja lumoutumisen mahdollisuuksia, joita lasten maailmalle avautuminen ja las- ten ensisijaisuuden tunnustaminen mahdollistaisi. Ihmisyyden ytimessä on aikuisuu- den riippumattomuuden sijaan ihmisten riippuvuus toistensa hoivasta, suojasta ja rakkaudesta.

Askola pohtii ja tulkitsee runoissaan kristinuskon sanomaa ja kuvauksia lapsista

ja lapsena olemisesta. Valtaosa näistä runoista on kirjoitettu rukousten ja siunausten muotoon, osassa on myös tulkittu Raamatun kohtia, joissa lapsenkaltaisuus on keskiössä. Lasten kunnioitus ja heidän ensisijaisuutensa on Askolalle luovuttamaton ja hänen teologiansa ja lapsuudelle antamien merkitysten ytimessä. Lasten kunnioitus on lasten kuulemista, auttamista, todeksi ottamista sekä rakastamista. Runoissa Askola uudelleen kirjoittaa keskeisiä kristinuskon opinkappaleita tästä näkökulmasta ja ottaa kantaa kristinuskon hierarkkiseen perinteiseen näkemykseen, jolla lapsen paikkaa on perinteisesti määritelty. Lasten esikuvallisuus kristityn elämässä on Askolan runojen toistuva teema ja hänelle kristinuskon tulkinnan läh-
tökohtia ovat tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus.

Lapsuus teologisesti merkityksellistä

Askolan lapsuuden kuvauksista ja runoista piirtyy esille yhteiskunnallisesti orientoitunut, sosiaalieettisesti painottunut teologinen tulkinta. Runoissa annetaan lasten kokemuksille ääni, joka teologisessa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa herkästi ohitetaan. Runojen teologinen yhteiskuntakritiikki osoittaa sitä ristiriitaa, jossa aikuisten narratiivi lasten ensisijaisuudesta jää todellisuudessa toteutumatta. Askolan runot voidaan ymmärtää osaksi yhteiskuntateologista keskustelua lapsuuden tulkinnasta ja lapsuuden merkityksestä. Samalla runoista piirtyy esiin yhteiskunnallinen ja teologinen toimijuus, jonka tarkoituksena on herättää lukija kysymään keiden läsnäololla ja äänellä on merkitystä sekä toimia eettisen keskustelun ylläpitäjänä.

Vapautuksen teologia perustuu ajatukselle, jossa teologian ja kristillisen uskon ydin on sorrettujen ja marginalisoitujen ensisijaisuudessa sekä heidän oikeuksien konkreettisessa puolustamisessa myös yhteiskunnallisesti. Se on myös kristillisen uskon keskeinen vaatimus.⁸ Feministiteologian tutkimuksella on ollut keskeinen rooli naisten uskonnollisen tasa-arvon näkökulman esille tuomisessa ja naisten aseman tunnustamisessa tasavertaisina Jumalan kuvina. Sen sijaan lasten näkökulma on edelleen varsin marginaalinen monilla teologian osa-alueilla. On myös huomionarvoista, että useimmat vapautuksen teologian muodot ovat jättäneet huomiotta lapset. Kuitenkin jokainen ihminen on joskus ollut lapsi ja lapsuus on osa kaikkien ihmisten inhimillistä kokemusta. Lapset vaikuttavat maailmassamme ja maailmaamme.⁹

Askolan lapsia ja lapsuutta käsittelevissä runoissa on nähtävissä lasten vapautuksen teologian painotus. Runot eivät ole vain moraalisia kannanottoja vaan pyrkivät todelliseen muutokseen tarkastelemalla aikuisten vallankäyttöä ja epä-

8 Bunge & Eide 2021, Introduction; Vuola 2008, 100, 104.

9 Bunge & Eide 2021, Introduction.

oikeudenmukaisuuksia suhteessa lapsiin ja tuomalla esille, kuinka se muokkaa lapsuutta ja lapsuudelle asetettuja reunaehtoja. Askolan runot ammentavat lasten todellisista kokemuksista ja niissä on nähtävissä lapsuustutkimukselle ominainen yhteiskunnallisten rakenteiden ja instituutioiden vaikutuksen huomioiminen lapsuuteen sekä kritiikki, jolla hän pyrkii tuomaan esille ja kyseenalaistamaan aikuisten kapeita käsityksiä lapsista sekä aikuisten lapsuudelle asettamia itsestään selvinä pidettyjä oletuksia ja vaatimuksia. Askolan vaikuttamisen tapa suuntautuu alhaalta ruohonjuuritasolta ylöspäin laajentuen yksityisestä julkiseen.

Teoksen *Lasinen lapsuus. Kuvia suomalaisen lapsen elämästä* (2002) runot pohjautuvat suomalaisten lasten haastatteluihin ja kertomuksiin heidän elämästään. Runoissa lasten arjen kokemukset tulevat näkyväksi ja puhutuksi lasten itsensä kertomina. Teos on julkaistu ensimmäisen kerran vuonna 1990, jolloin myös YK:n kansainvälinen lasten oikeuksien julistus astui kansainvälisesti voimaan. Näin teos voidaan nähdä myös teologisena puheenvuorona yhteiskunnassa tapahtuvaan muutokseen. Teosten *Tie vie, pyhä kantaa. Rukousta ja runoa kirkkovuoden mittaan* (2010) sekä *Pöytä katettu kaikille* (2016) runot ja kirjoitukset sanoittavat myös lasten arkea ja todellisuutta. Ne kuitenkin tuovat esille eksplisiittisemmin uskonnollisella kielellä Askolan jumala- ja ihmiskuvaa, koska niistä valtaosa on kirjoitettu rukousten ja siunausten muotoon. Näin Askola sitoutuu teksteissään kristilliseen perinteeseen ja tuo esille kristinuskon rakkauden ja oikeudenmukaisuuden sanomaa. Askola kritisoi runoillaan lasten kärsimyksen yhteiskunnallista ja teologista ohittamista ja vähättelyä yhdistäen teologisen ajattelun yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja korostaa aikuisten vastuuta luoda lapsia kunnioittava ja lasten täyden ihmisarvon tunnustava maailma. Askolan runoista piirtyy esiin ihmiskuva, jota määrittävät armollisuus, keskinäisriippuvuus, luottavaisuus ja rakkaudellisuus.

Minun oli nälkä

ja te lämmititte makaronilaatikkaa
(eikä minun ollut pakko syödä sitä kalaa)

minun oli jano

ja te heräsitte yöllä itkuuni
toitte mehua, sitä hyvänmakuista

minä olin kiukkuinen

ja te annoitte minun suuttua

minua itketti

ja te annoitte minun olla surullinen

minä olin hankala

ettekä te rähjänneet minulle

minä rikoin sen maljakon

ja te uskoitte, että se oli vahinko

minua pelotti olla yksin kotona
 ja te hankitte illaksi lastenhoitajan
 (vaikka olin jo kahdeksan vuotta)
 minä kerroin teille salaisuuden
 ettekä te nauraneet sille
 toisten aikuisten seurassa
 minä olin lapsi
 ja te annoitte
 minun olla lapsi

(Askola Irja *Lasinen lapsuus* 2002, 17)

Maisterintutkielma

Björkroth, Birgit (2023) *Irja Askolan runojen välittämä yhteiskunnallinen ja teologinen näkemys lapsista ja lapsuudesta*. Helsingin yliopisto.
<http://hdl.handle.net/10138/566265>

Lähteet ja kirjallisuus

Alas uutari, Maarit (2009). Kasvatusinstituutit lapsuuden rakentajina. Leena, Alanen & Kirsti Karila (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutit ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino, 54–69.

Askola, Irja & Anja Porio (2002). *Lasinen lapsuus*. Helsinki: Kirjapaja.

Askola, Irja (2010). *Tie vie, pyhä kantaa: rukousta ja runoa kirkkovuoden mittaan*. Helsinki: Kirjapaja.

Askola, Irja (2016). *Pöytä katettu kaikille*. Helsinki: Kirjapaja.

Bunge, Marcia J. & Megan Eide (2021). Introduction. Strengthening Theology by Honoring Children. Bunge, Marcia J. (toim.) *Child theology: diverse methods and global perspectives*. Maryknoll, New York: ORBIS (E-kirja).

Hohti, Riikka (2013). Lapsuuden rajat. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*

129(23):2519-25. <https://www.duodecimlehti.fi/duo11379>.

Jankko, Eriikka (s.a.). *Lapseuden teologia*. Helsingin yliopisto. https://evl.fi/plus/wp-content/uploads/sites/3/2023/06/Eriikka_Jankko_Lapseuden_teologia.pdf.

Tsokkinen, Anni (2014). Life-Based Theology of Finnish women Theologians. Terhi Utriainen & Päivi Salmesvuori (toim.) *Finnish women making religion: between ancestors and angels*. New York: Palgrave Macmillan, 161–175. (E-kirja). <https://doi.org/10.1057/9781137383471>

Vihonen, Aino (2022). *Voimaannuttavat Raamatun naiset- Irja Askolan feministiteologia*. Pro gradu- tutkielma. Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/344702>

Vuola, Elina (2008). Elossa vai kuollut? Kat-saus latinalaisamerikkalaisen vapautuksen teologia nykytilaan. *Teologinen aikakauskirja 2/2008*. 113. vuosikerta, 99–108.